

АНАЛІЗ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «ДІЛОВА АКТИВНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА» ТА ПОКАЗНИКІВ, ЩО ЇЇ ХАРАКТЕРИЗУЮТЬ

ANALYSIS OF APPROACHES TO DETERMINING THE ESSENCE OF THE NOTION "BUSINESS ACTIVITY OF THE ENTERPRISE" AND INDICATORS CHARACTERIZING IT

Мулик Т.О.

кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри аналізу та статистики,
Вінницький національний аграрний університет

Навитанюк О.В.

студентка,
Вінницький національний аграрний університет

Стаття присвячена аналізу теоретичних досліджень та підходів до визначення сутності поняття «ділова активність підприємства» та показників, що її характеризують. На основі проведених досліджень визначено, що ділову активність слід розглядати як системну характеристику діяльності підприємства. З'ясовано, що ділова активність може використовуватися під час оцінювання різноманітних явищ, подій, станів підприємства. Визначено склад показників для оцінки ділової активності.

Ключові слова: аналіз, ділова активність, підприємство, економічна категорія, фактори, показники ділової активності, етапи аналізу.

Статья посвящена анализу теоретических исследований и подходов к определению сущности понятия «деловая активность предприятия» и показателей, которые ее характеризуют. На основе проведенных исследований определено, что деловую активность следует рассматривать как системную характеристику деятельности предприятия. Выяснено, что деловая активность может использоваться при оценке разнообразных явлений, событий, состояний предприятия. Определен состав показателей для оценки деловой активности.

Ключевые слова: анализ, деловая активность, предприятие, экономическая категория, факторы, показатели деловой активности, этапы анализа.

The article is devoted to the analysis of theoretical study and approaches on determining the essence of "business activity of the enterprise" and indicators characterizing it. On the basis of the conducted research it was determined that business activity should be considered as a system characteristics of enterprise activity. It is found out that business activity may be used by evaluation of various phenomena, events, conditions of an enterprise. Content of indicators for the evaluation of business activity is defined.

Keywords: analysis, business activity, enterprise, economic category, factors, indicators of business activity, analysis stages.

Постановка проблеми. Стабільність діяльності суб'єктів господарювання в умовах ринкових відносин забезпечується наявністю постійних зв'язків із контрагентами, розвиненістю торговельних відносин та сформованістю кадрового потенціалу. Цих умов стабільного розвитку неможливо досягти без постійного моніторингу фінансового, товарного ринків, ринку праці, без прояву активної позиції у діловому світі. Оцінка ділової активності підприємства посідає вагомe місце в економічному аналізі. Від об'єктивності та точності оцінки ділової

активності залежить якість важливих та відповідальних управлінських рішень підприємства, які дають змогу не пристосовуватися до змін на ринку, а активно реагувати та впливати на них. В цьому сенсі оцінка підходів до аналізу ділової активності підприємства загалом та аналізу підходів до визначення поняття «ділова активність підприємства» і показників, що її характеризують, зокрема є досить важливим.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розроблення теоретичних та методичних засад оцінки ділової активності

підприємств зробили такі вчені-економісти, як, зокрема, О.М. Анісімова [2], Г.Г. Кірейцев [9], М.І. Петренко [4], Ю.С. Цал-Цалко [11], Л.О. Коваленко [5], Т.П. Куриленко [10] Л.М. Ремньова [5], Г.І. Ткачук [3], Н.Л. Мешкова [1], Я.І. Мулик [6], А.Д. Шеремет [7], Н.Б. Кащена [8].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Зазначені вчені розглядали питання сутності ділової активності, показників, що її характеризують, та порядку їх визначення, особливостей оцінки ділової активності та її рівнів тощо. Але особливого значення набуває поняття ділової активності підприємства та показників, що її характеризують, адже досі немає єдиного підходу до його визначення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є проведення аналізу підходів до визначення сутності поняття «ділова активність підприємства» та показників, що її характеризують.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін «ділова активність» почав використовуватися у вітчизняній аналітичній літературі

порівняно недавно, а саме у зв'язку із впровадженням широко відомих у різних країнах світу методик аналізу фінансової звітності на основі системи аналітичних коефіцієнтів [1, с. 105].

Основними цілями оцінки ділової активності підприємства є здійснення ефективних управлінських рішень з метою забезпечення сталого розвитку та підвищення конкурентоспроможності в умовах ринкового середовища.

Вона є одним із головних індикаторів об'єктивної, своєчасної та всебічної оцінки фінансового-господарської діяльності підприємства. Ділова активність охоплює найважливіші сфери життєдіяльності підприємства, а саме виробництво, фінанси, маркетинг, тому дає можливість оцінити внутрішню та зовнішню ефективність її організації [2, с. 20].

Щодо поняття «ділова активність підприємства» немає єдиного підходу, тому в табл. 1 наведемо значення цього терміна різними науковцями.

Так, наприклад, на думку Г.Ю. Ткачук, ділова активність – це економічна категорія, яка харак-

Таблиця 1

Аналіз підходів до визначення поняття «ділова активність підприємства»

Автор, джерело	Сутність категорії
О.М. Анісімова [2]	Ділова активність охоплює найважливіші сфери життєдіяльності підприємства, а саме виробництво, фінанси, маркетинг, тому дає можливість оцінити внутрішню та зовнішню ефективність.
Г.Г. Кірейцев [9]	Ділова активність – це процес вибору оптимального співвідношення між наборами економічних ресурсів та окремо між обсягами виробництва і різноманітних продуктів за допомогою цих ресурсів.
Л.О. Коваленко, Л.М. Ремньова [5]	Ділова активність – це комплексна характеристика, яка втілює різні аспекти діяльності підприємства і визначається такими критеріями, як місце підприємства на ринку, репутація, інноваційно-інвестиційна діяльність, конкурентоспроможність.
Т.П. Куриленко [10]	Ділова активність підприємства – це мотивований на макро- та мікрорівні процес управління ефективністю господарської діяльності суб'єктів економічних відносин.
М.І. Петренко [4]	Головними якісними і кількісними критеріями ділової активності підприємства є широта ринків збуту продукції, включаючи наявність поставань на експорт, репутація підприємства, ступінь плану основних показників господарської діяльності.
Г.Ю. Ткачук [3]	Ділова активність – це економічна категорія, яка характеризує економічну діяльність підприємства з позицій внутрішніх його змін і виявляється через зміну її інтенсивності у часі.
Ю.С. Цал-Цалко [11]	Ділова активність підприємства формується за рахунок внутрішньої і зовнішньої ефективності. Внутрішня ефективність забезпечується організацією господарської діяльності, зовнішня – найкращим асортиментом готової продукції, товарів, робіт і послуг.
А.Д. Шеремет [7]	Ділова активність означає зусилля, яких підприємство докладає для виходу на ринок продукції, праці, капіталу, а під час аналізу фінансово-господарської діяльності цей термін застосовується для характеристики поточної виробничої і комерційної діяльності.
Н.Б. Кащена, О.О. Горошанська, Т.В. Польова [8]	Ділова активність підприємства відображає ступінь його життєздатності в умовах нестабільної економіки, який залежить від застосовуваних керівництвом управлінських принципів, що виявляються через спектр реальних дій, спрямованих на динамічність розвитку суб'єкта господарювання і досягнення ним поставлених цілей та заданих програм.

Джерело: побудовано авторами на основі [2; 3; 4; 5; 7; 8; 9; 10; 11]

теризує економічну діяльність підприємства з позицій внутрішніх його змін і виявляється через зміну її інтенсивності у часі [3, с. 89].

Як зазначає М.І. Петренко, головними якісними і кількісними критеріями ділової активності підприємства є широта ринків збуту продукції, включаючи наявність постачань на експорт, репутація підприємства, ступінь плану основних показників господарської діяльності, забезпечення заданих темпів їхнього росту, рівень ефективності використання ресурсів (капіталу), стійкість економічного росту [4, с. 29].

Інший погляд на ділову активність мають Л.О. Коваленко та Л.М. Ремньова, і ми погоджуємось з їх твердженням. На їхню думку, ділова активність підприємства – це комплексна характеристика, яка втілює різні аспекти діяльності підприємства і визначається такими критеріями, як місце підприємства на ринку, репутація, інноваційно-інвестиційна діяльність, конкурентоспроможність [5, с. 300].

Крім того, Т.П. Куриленко вважає, що процес ділової активності підприємства спрямований на забезпечення розвитку підприємства, збільшення трудової зайнятості й ефективне використання всіх видів ресурсів з метою досягнення ринкової конкурентоспроможності й формування сучасного інноваційно-інвестиційного потенціалу суб'єктів ринкових відносин і національної економіки загалом [10].

Отже, проведений аналіз дає змогу інтегровано визначити сутність поняття ділової актив-

ності як системну характеристику діяльності підприємства, яка заключає в собі оцінку ступеня напруженості та виконання плану за всіма показниками; сукупність зусиль, які спрямовані на підвищення прибутковості підприємства та привабливості для інвесторів; моніторинг та аналіз результативності використання ресурсів, що є в наявності у підприємства (фінансові, матеріальні, нематеріальні, трудові тощо).

Ділова активність – це узагальнене комплексне поняття, яке виражається через систему кількісних і якісних взаємопов'язаних економічних характеристик.

Як зазначає Л.М. Мешкова, термін «ділова активність» може використовуватися під час оцінювання різноманітних явищ, подій, станів підприємства з різних позицій [1, с. 107]:

- 1). як властивість бізнесменів, підприємців;
- 2). для опису економічного стану в країні, фази економічного циклу;
- 3). як циклічний процес під час здійснення маркетингової діяльності;
- 4). як характеристика ринку збуту (розмір замовлень, стан розрахунків);
- 5). для оцінки корпорацій: відкриття філій, відділень;
- 6). у фінансовому аналізі підприємства на основі сукупності коефіцієнтів.

Загалом ділова активність визначає результат усієї господарської і фінансово-економічної діяльності, отриманий під дією різних факторів, які розглянуті на рис. 1, а також впливає на нього.

Зовнішні та внутрішні фактори формують бізнес-середовище, яке фактично визначає положення підприємства на ринку, його економічний потенціал та фінансове благополуччя.

Отже, ділова активність суб'єкта господарювання виступає індикатором розвиненості відносин, проявом прозорості діяльності, відкритості бізнес процесів, свідченням дієвості та дотримання законодавчих і нормативно-правових норм, наслідком ефективного управління.

У своїх дослідженнях ряд науковців звертає увагу на показники ділової активності. Так, на думку Я.І. Мулик, показники ділової активності – це перш за все показники ефективності використання фінансо-

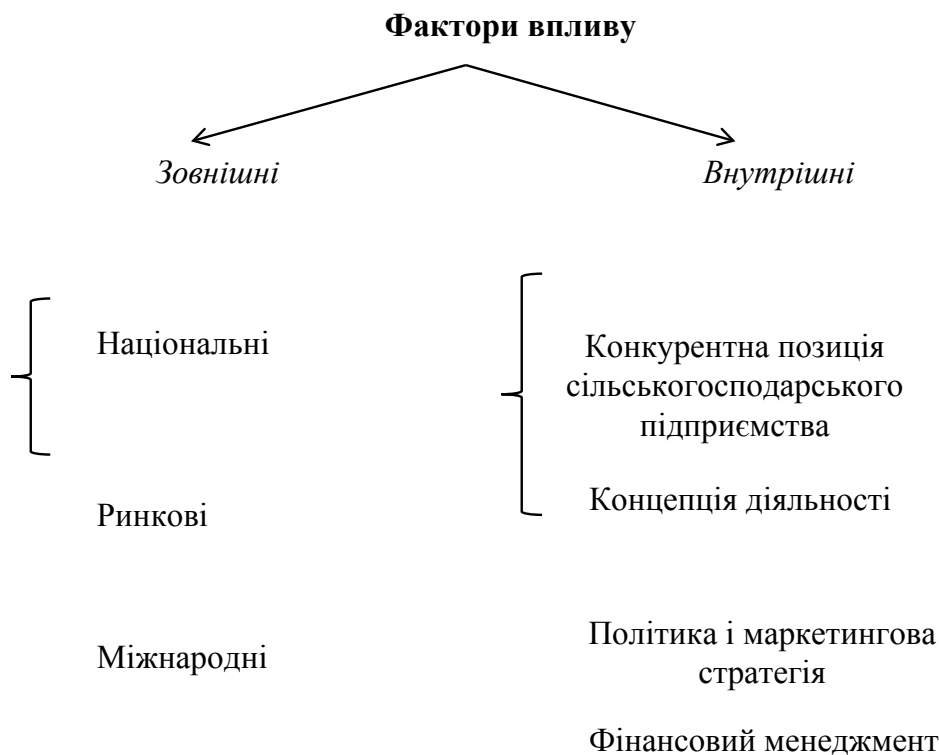

Рис. 1. Фактори, що впливають на ділову активність підприємств

Джерело: [1]

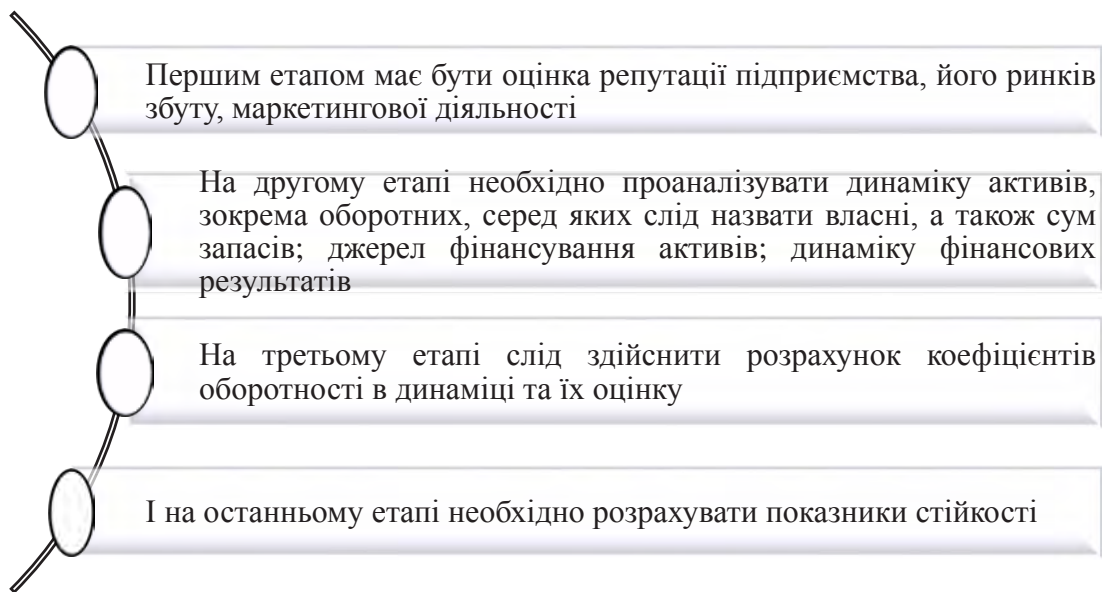

Рис. 2. Основні етапи аналізу ділової активності

Джерело: побудовано авторами на основі [3, с. 89]

вих ресурсів підприємства, що автоматично відносить їх до системи показників економічної ефективності. На її думку, до показників ділової активності слід відносити такі: коефіцієнт оборотності активів; коефіцієнт оборотності оборотних засобів; коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості [6, с. 96].

Крім того, ділова активність оцінюється на основі [1, с. 108]:

- темпових показників сукупного капіталу, обсягу реалізації і прибутку;
- коефіцієнту стійкості економічного зростання, що є чотирьохфакторною моделлю;
- аналізу ефективності використання ресурсів підприємства.

На нашу думку, до показників ділової активності доцільно відносити такі: коефіцієнт оборотності активів; коефіцієнт оборотності оборотних засобів; коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості; коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості; коефіцієнт оборотності матеріальних запасів; коефіцієнт оборотності основних засобів; коефіцієнт оборотності власного капіталу; коефіцієнт рентабельності активів; коефіцієнт рентабельності власного капіталу та коефіцієнт рентабельності діяльності.

Отже аналіз ділової активності досить важливий на підприємстві, а проводити його можна із дотриманням таких етапів (рис. 2).

Таким чином, оцінка ділової активності полягає у дослідженні можливості підприємства мобілізувати з різних джерел фінансові ресурси, а також ефективно їх використовувати, забезпечуючи зростання прибутку та капіталу.

Розрізняють такі способи збільшення та стабілізації рівня ділової активності, як нейтралізація надмірно великих залишків запасів; реалізація неходової продукції по демпінговим цінам.

Демпінгова ціна – це штучно занижена ціна, менша за середні роздрібні ціни, а іноді й нижча за собівартість (витрат виробництва та обігу), за якою продається товар на зовнішньому і внутрішньому ринках. Демпінгові ціни вводяться з метою проникнення на ринок, завоювання місця на ньому, витіснення конкурентів. Демпінг здійснюється державою і компаніями з метою покриття у майбутньому поточних збитків, коли завдяки його застосуванню буде досягнуто стійке становище на ринку. Однак часто і фірми, й держава використовують демпінг як разовий захід швидкого одержання необхідних коштів, валюти; дослідження ринкового середовища; скорочення тривалості комерційного циклу; забезпечення ритмічної та злагодженої роботи підприємства; ліквідацію простоїв обладнання; постійне здійснення аналізу ділової активності; розробку та прийняття управлінських рішень з урахуванням результатів аналізу.

Висновки. Отже, аналіз різних підходів до поняття ділової активності дає змогу інтегровано визначити його сутність, а саме як системну характеристику діяльності підприємства, яка включає в себе оцінку ступеня напруженості та виконання плану за всіма показниками; сукупність зусиль, які спрямовані на підвищення прибутковості підприємства та привабливості для інвесторів; моніторинг та аналіз результативності використання ресурсів, що є в наявності у підприємства. Ділова активність – це узагальнене комплексне поняття, яке виражається через систему кількісних і якісних взаємопов'язаних економічних характеристик.

За економічним змістом ділова активність підприємства можна розглядати як у широкому, так і вузькому значеннях. У широкому розумінні вона означає весь спектр зусиль підприємства,

спрямованих на просування на ринках продукції, праці, капіталу. Неоднозначність та відсутність єдиного тлумачення поняття «ділова активність» викликають різноманітність аналітичних підходів.

До показників ділової активності необхідно відносити такі: коефіцієнт оборотності активів; коефіцієнт оборотності оборотних засобів;

коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості; коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості; коефіцієнт оборотності матеріальних запасів; коефіцієнт оборотності основних засобів; коефіцієнт оборотності власного капіталу; коефіцієнт рентабельності активів; коефіцієнт рентабельності власного капіталу та коефіцієнт рентабельності діяльності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Мешкова Н.Л. Економічна сутність ділової активності промислового підприємства / Н.Л. Мешкова // Вісник економічної науки України. – 2013. – № 1. – С. 105–108.
2. Анісімова О.М. Аналіз ділової активності підприємства як системна оцінка ефективності використання власних ресурсів / О.М. Анісімова // Проблеми і перспективи розвитку підприємництва. – 2013. – № 2. – С. 19–24. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/piprp_2013_2_6.
3. Ткачук Г.Ю. Оцінка ділової активності підприємства / Г.Ю. Ткачук // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. – 2015. – Вип. 13. – Ч. 4. – С. 88–90.
4. Петренко М.І. Оцінка ділової активності підприємства / М.І. Петренко // Проблеми підвищення ефективності інфраструктури : зб. наук. праць. – № 26. – К. : НАУ, 2010. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ppei/2010_26/index.html
5. Коваленко Л.О. Фінансовий менеджмент : [навч. пос.] / Л.О. Коваленко, Л.М. Ремньова. – 3-тє вид., випр. і доп. – К. : Знання, 2008. – 483 с.
6. Мулик Я.І. Визначення сутності поняття «ділова активність» та системи показників для її оцінки / Я.І. Мулик // Пошук ефективних механізмів промислового розвитку в контексті сучасної економічної теорії : збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 24–25 квітня 2015 року). – К., 2015. – С. 96–99.
7. Шеремет А.Д. Методика фінансового аналізу / А.Д. Шеремет, Е.В. Негашев. – М. : НИЦ Инф-ра-М, 2013. – 208 с.
8. Ділова активність підприємства: сутність та методика аналізу : [монографія] / [Н.Б. Кашена, О.О. Горшанська, Т.В. Польова та ін.]. – Х. : Видавництво Іванченка І.С., 2016. – 196 с.
9. Кірейцев Г.Г. Фінансовий менеджмент : [навч. посібник] / Г.Г. Кірейцев. – К. : ЦУЛ, 2002. – 496 с.
10. Куриленко Т.П. Теоретичні аспекти визначення ділової активності / Т.П. Куриленко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvamu/Ekon/2009_6/6.pdf.
11. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз : [підручник] / Ю.С. Цал-Цалко. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 566 с.